

iznio gore u pogledu smisla riječi Psalmiste, onda će se moći lako zaključiti da su stari prevodioci, koji su uzeli riječi Meriba i Masa kao općenite imenice, ipak mnogo bolje pogodili smisao nadahnutog pjesnika. Psalmista očito govori o svim pokušajima Izraelaca da odstupe od Boga za vrijeme lutanja u pustinji, jer odmah u slijedećem stihu kaže: »Četrdeset godina sam bio ozlojeđen prema tom naraštaju.« A u Ps. 77(78), 40—41 kaže se: »Koliko su ga puta izazvali u pustinji, na žao mu učinili u bezpuću! I odstupali su, i iskušavali su Boga, i Israelovog su Sveca silili protiv sebe.« — Prema Br. 14, 22 Bog kaže: »Evo me već po deseti put iskušavaju.« — Moglo bi se usvojiti i mišljenje današnjih prevodilaca, ali onda bi trebalo uzeti slučaj kod Meribe, gdje je na Mojsijevu molitvu provrla voda iz stijene, kao tip svih ostalih pobuna u pustinji.

IDEALI I ZBILJA

Donosimo ovaj članak kao osnovicu za raspravljavanje o ovom važnom pitanju, makar da se s mnogim pojedinostima ne slažemo. Treba vidjeti da li je Koncil u čemu popravio anticiklu »Musicae sacrae« i indult Sv. Oficija od 8. IV 1960. (Op. Uredništva).

Za najveći broj naših vjernika nedjelja će i dalje biti jedina prilika aktivnog i plodnog sudjelovanja u žrtvi sv. Mise. Muzička komponenta ovog sudjelovanja bit će uvijek njegov integralni dio. A može se slobodno reći: i više od toga. »Sudjelovanje u punoj mjeri ostvaruje se upravo u pjevanoj misi.« (Dr Kniewald: Sl. Božja, III-3, str. 44). Kad bi ovaj faktor otpao, sudjelovanje bi mnogo izgubilo i u intenzitetu i u širini. Bilo bi lišeno mnoge duhovne radosti koju liturgijska muzika snažno potiče i obilno stvara. Međutim, upravo muzička komponenta aktivnog i plodnog sudjelovanja ostaje i dalje njegova Ahilova peta. Barem za naša muzički »tvrda« i, recimo otvoreno, muzički zaostala područja. A ona su pretežna. Barem s obzirom na broj vjernika koji još uvijek iskreno prakticiraju vjeru.

Zbog pomanjkanja jasnih gledišta uopće i čvrstih normativa s vrhova i u muzičkom i u liturgijskom pogledu kod nas je dugo vremena često puta vladala prava samovolja, koja je na mnogo mjesta rodila neredom, pa i pravim besmisлом. Bivalo je slučajeva, gdje su župska misa od početka do kraja pjevala uz Marijanske popjevke koje su služile i

kao Ordinarij i kao Proprij Mise. To se uvijek pravdalo muzičkom zaostalošću vjernika. »Nek se pjeva bilo što, kad ne možemo ono što bi trebalo!« Ipak je u većini slučajeva bilo više posrijedi liturgijsko i muzičko siromaštvo pastira, nego vjernika.

Danas nakon koncilske Uredbe o svetoj liturgiji, Upute za njezino ispravno provođenje, te nakon tolikih liturgijskih napora, rezultata i zrelosti stvari su načelno i teoretski posve jasne: Uvesti vjernike u puno liturgijsko sudjelovanje u žrtvi sv. Mise, to je tako velika potreba i tako jasno izražen zahtjev, da pred njim sve mora odstupati, pa makar to bila i silno posvećena tradicija latinskoga jezika. Međutim i nakon svega toga i dalje ostaje jedan mučan problem: Kako stvarno, »u punoj mjeri« i plodonosno uvesti vjernike u aktivno sudjelovanje u muzički »tvrđim«, zaostalim i nepisanim područjima? Tim što Uredba omogućuje pjevanje Ordinarija i Proprija Mise na materinskom jeziku, za nas i dalje ostaje stara nevolja: Kako vjernike naučiti da to pjevaju. U smislu, razumije se, aktivnog sudjelovanja zajednice vjernika, za čim ide i Uredba i sav liturgijski pokret, a ne samo schola cantorum. Zato problem »sudjelovanja u punoj mjeri« ostaje gotovo isti. I kad sutra dobijemo misni Ordinarij i Proprij na hrvatskom jeziku u koralnom ili nekom drugom napjevu, problem i dalje ostaje pred nama težak kao planina: Kako i kada ćemo mase naučiti da to zapjevaju kako to Uredba predviđa, želi i traži. U tom slučaju pjevat će grupica pjevača-točnije rečeno pjevačica — a zajednica vjernika i dalje će biti slušaoci. U mnogim mjestima i područjima za dugo i dugo vremena.

Izlaz iz situacije postao je teži, jer je kod nas sa meritorne i stručne strane izjavljeno, da naše misne pučke popijevke ne odgovaraju zahtjevima pjevane mise. (Sl. Božja, 1963. br. 4—5, str. 32). Dr Kniewald, svakako naš najpriznatiiji liturgijski stručnjak, odbacuje svaku mogućnost, da bi se bilo kakve misne pučke popijevke mogle upotrijebiti mjesto Ordinarija i Proprija Mise. On je sve postavke i razloge pok. Albe Vidakovića, izložene u »Zajedničkoj Žrtvi«, glatko i vehementno odbio, dokazujući da bi i misne popijevke Cecilijanskog stila u pjevanoj misi značile tjeranje vode na zastarjele aliturgijske kolosjeke. Ipak se čini, da je dr Kniewald dvije stvari predvidio, koje je pok. Albe imao vrlo jasno pred očima: 1. Naš muzički nepismen teren, koji je za Albu takav

bio i 95%. Lako je u načelu reći »nek u pjevanoj misi čitava crkva, zajedno s pjevačkim zborom, pjeva ono što spada na vjernike i na pjevački zbor« (Dr Kniewald: resume predavanja fra Jure Radića iz »Zajedničke Žrtve« u Sl. Božjoj, III-3, str. 38). Ali kad se dođe na tvrdu i nikad oranu ledinu, gdje je kulturna ljestvica gotovo puna nemogućnost, onda ideal uza svu svoju ljepotu postaje predalek i nedohvatljiv. Vrlo je vjerojatno da ni onda, kada su pučke popijevke uvedene u crkvu, nije samo latinski jezik bio jedini razlog za to. Težina i dužina koralnih napjeva svakako je stvari tjerala u tom pravcu: 2. Dr Kniewald, čini se, nije bio posve širokogrudan, pa ni lojalan, prema dva teksta, koji su u prilog pučke popijevke: ne samo u raznim pobožnostima, nego i liturgiji. To je enciklika Pija XII »Musicae sacrae« i Indult sv. Oficija od 8. IV 1960. U »Musicae sacrae« br. 30 za pučke popijevke stoji: »Premda se one ne mogu upotrebljavati kod svećanih Misa bez posebnog dopuštenja Svete Stolice, ipak kod nesvećanih Misa mogu znatno pomagati vjernicima, da svetoj Žrtvi ne prisustvuju samo kao nijemi gledaoci, nego da prate sveti čin svojim duhom i svojim glasom, da sjedine svoju pobožnost s molitvama svećenika, uz uvjet, da ove pjesme budu dobro prilagođene svakom dijelu Žrtve.« (Prema prijevodu »Đakovačkog Vjesnika« 1965, br. 5.) Da su obične mise in cantu nesvećane mise, to je svakom poznato. U Indultu od 8. IV 1960. stoji o pjevanoj misi »ut fidelels... vulgari lingua cantica ad Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Credo, Sanctus et Benedictus, nec non ad Agnus Dei canere valeant quae eorundem textuum liturgicorum vel traductionem praebeant vel saltem sensum exprimant«. Ne vidimo razloga zašto bi se ovaj tekst morao restriktivno tumačiti. Zar je jedino »slobodnim prijevodom« moguće izraziti smisao ovih tekstova? Zar ne bi bilo i logičnije i lojalnije ovaj tekst Indulta povezati s formulacijom »Musicae sacrae« br. 30, gdje se traži, da u nesvećanim misama pučke popijevke moraju biti samo »dobro prilagođene svakom dijelu Žrtve«. Ne poričemo dru Kniewaldu uzvišenost ideala, koji on tako beskompromisno zastupa, ali ima područja gdje treba graditi pomoćne i privremene ljestve, da se tek s vremenom dođe do njega. Vjerujemo, da je upravo to imala u vidu i spomenuta enciklika i naš Indult od 1960.

Zastupajući potrebu pučke popijevke u pjevanoj misi kao »privremene i pomoćne ljestve« do ideala nikako ne znači da bismo željeli ostaviti svu naplavu te vrste, koja se je kod nas s vremenom prilično obilno i nekontrolirano nakupila. Listajući »Hrvatski crkveni kantual«, pogotovu naše pjevnike i glazbene priručnike prije njega, mora se priznati da je tekst naših pučnik popijevki »po smislu odveć daleko od liturgijskog teksta« (Službeno saopćenje ILO-a od 9. srpnja 1963.). Ima ih koje i s jezične, i pjesničke, i liturgijsko-dogmatske strane predstavljaju veliko siromaštvo. Nekad se približuju konfuziji i besmislu. Jedna od njih — inače vrlo raširena »Sa nebesa sad će doći« — za prikazanje ima ovaj tekst: »Primi, Bože prikazanje, što po ruku misničkih žrtvu-jemo za priznanje, da nas ljubiš očinski. Oče sveti, žrtvu ovu pretvori u Isusovu: Krv i Tijelo presveto.«

Uz ostale nezgrapnosti ova strofa predstavlja na oltaru dvije žrtve, što se dogmatski nije nikad smjelo dopustiti, pogotovu danas nakon tolikih liturgijsko-dogmatskih nastojanja rezultata i zrelosti.

Primjena Uredbe je već tu. Stare aliturgijske naplave treba odstranjivati. Sta da radimo u ovoj situaciji. Ako postupimo u smislu »Službenog saopćenja ILO-a« od 1963. i beskompromisnih izvoda dra Kniewalda, onda će mnoge i mnoge naše crkve na župskim misama zašutjeti. Moramo li doista čekati, dok vjernike najprije naučimo pjevati pune liturgijske tekstove i da ih tek onda uvodimo u »sudjelovanje u punoj mjeri«? Koji su to napjevi: gregorijanski koral ili neka domaća ostvarenja, koja bi možda bila i lakša i bliža duhu i uhu našega vjernika? Di li bi ILO mogao autoritativno odabrati neki veći postojeći rad (možda »Hrvatsku pučku misu« fra Anđelka Milanovića) da ne bi ljudi trošili snage tumarajući prepušteni sami sebi, svome ukusu — često problematičnu — i ostalim nevoljama koje se u ovim prilikama nužno pojavljuju? Je li dobro rješenje »Službenog saopćenja ILO-a« »da se pučke pjesme u pjevanoj misi, u najboljem slučaju, (po sudu Ordinarija) mogu još neko vrijeme tolerirati, a nikako uvoditi i propagirati«. Sta da se radi ondje gdje bi postojeće misne pjesme trebalo iz više razloga čim prije i odmah ukloniti? (A upravo takvih ima dosta!)

Teoretski i načelno lako je dati odgovore na sve ove upite. Ali kad se čovjek nađe na »ledini«, gdje je muzički odgoj ravan nuli a potrebe aktivnog i plodnog sudjelovanja

posve akutne i hitne, onda laka i jasna teoretska rješenja ostaju samo ideal koji bi trebalo ostvariti — samo kad?

Ne odstupajući u načelu od ideala, čini mi se da bi se moglo pronaći jedno rješenje, koje bi za dogledno vrijeme bilo pogodno za muzički »tvrda« i zaostala područja. U misijskoj pjesmarici »Hvalite Gospodina«, koju su priredili i izdali misionari Družbe Isusove u Zagrebu na 7. str. nalazi se misna pjesma »Ponizno klečeć«. Napjev je uzet od naše stare popijevke iz Citare »Oče naš dobri«, a tekst je dao nepotpisani autor, komu liturgijska zbivanja našeg vremena nisu nimalo tuđa stvar. Čini mi se, da ni liturģičari ni muzičari ne bi imali šta ozbiljna prigovoriti ovom rješenju. Napjev je ozbiljan, smiren i, što je u ovom slučaju vrlo važno, lako, jednostavno građen. Možda bi se upravo ovaj napjev mogao priznati kao ideal pučkog korala. Tekst joj glasi:

Ulaz: Ponizno klečeć pred oltarom tvojim,
Molimo smjerno daj pogledaj na nas.
Prosti nam grijeh misli zle i čine.
Smiluj se nama.

Slava: Vječna ti slava u sve vijeke budi,
A mir na zemlju, Bože, daj povrati.
Hvalimo Tebe, slavu pjevamo Ti.
Sad i dovijeka.

Vjer.: Oče naš dobri u Te vjerujemo,
Koj si na nebu kao i na zemlji.
Jedan u Boštvu a troj si u Trojstvu.
Sav na svem svijetu.

Prik.: Darove skromne stavljamo pred Tebe,
Kruh je i vino plod sa naših njiva.
Darove primi, darove posveti,
Po svojoj riječi.

Svet.: Sveti si i presvet kliču sva stvorenja,
Svet si naš Bože, sva Ti zemlja pjeva.
Pred Tvojim licem Serafi Ti poju,
Svet si i presvet.

Jaganj.: Jaganjče čisti koj u kruhu živiš,
Gladne nam duše, molimo nahrani.
Ljubavlju svojom ispuni nam srca,
Sebi nas vrati.

Osim Vjerovanja (koje je ovdje uzeto izgleda više iz pijeteta prema staroj pjesmi »Oče naš Dobri«) ne bi se moralo reći, da im je »tekst po smislu od već daleko od liturgijskog teksta«. Ako ikako vrijedi povlastica, odnosno odobrenje, »dobro prilagođenih pjesama svim dijelovima Žrtve«, onda ne vidimo razloga da ovi tekstovi ne važe. Uostalom, na temelju jasnog stava »Musicae sacrae« br. 30 zašto nam ne bi naši liturgičari na našem muzičkom siromaštvu dali jedan takav tekst na već koji poznat i priznat napjev?! Jer nije ovdje u pitanju ni komod ni redoviti otpor svemu što je novo, nego stvarne prilike na terenu, gdje smo stavljeni i gdje moramo nešto uraditi. Bolje bi svakako bilo dobiti jedan priznat i zadovoljavajući oblik sudjelovanja na nivou pjevane mise, nego i dalje pustiti stvar samovolji, koja će se teško izbjeći, ako se stvar stavi na ono beskompromisno rješenje, kako ga zastupa dr Kniewald. Sretni bismo bili, kad bismo mogli svaku želju i svaki izvod uvaženog liturgičara odmah ostvariti... Ali...

Za Ulaz nedjeljne župske mise mogao bi se uzeti psalam 118. Barem dva, tri versa. Recitirati ih ili pjevati u nekom lakšem tonu. Za prikazanje bi lijepo došla strofa, koju smo i naveli i svakako »Molitva vjernih«. Za pričesnu neka euharijska pjesma. U mnogim crkvama je svakako uvijek »obavezno« Zdravo Tijelo Isusovo i Zdravo Krvi Isusova, koje su upravo u muzički zaostalim područjima nenadoknadivi izljevi vjere i pobožnosti.

Gledano sa stručnih muzičkih i liturgijskih pjestalata sve ovo može izgledati novitet i zakašnjela liturgijska »rabota«. Ali tko se nađe na ledini sa pet i više tisuća vjernika bez ikakve muzičke kulture i tradicije i pod navalom svih mogućih snaga i oblika duhovnog razaranja, on će se teško snaći. On će klonuti gledajući svoje mogućnosti i ideal. Stoga predloženo rješenje ne bi trebalo odmah i a limine odbiti, nego se na njemu zabaviti, jer bi ono možda moglo biti poticaj za neka druga, isto tako laka i korisna rješenja.

Fra Stanko VASILJ

PREPORUČAMO NAŠIM ČITAOCIMA

Prof. dr. Berislav Gavranović, **Dolazak trapista u Delibašino Selo kod Banja Luke i njihova djelatnost.** Banja Luka 1964. Cijena 600 Din. Narudžbe: Dr Berislav Gavranović, Banja Luka, Petričevački put 4.